

УДК 65.012:339.9

**Куценко Т. М.**

*chkutsenko@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7800-2987*

*к.е.н., доц., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків*

**Альошин С. Ю.**

*aleshin.sergei777@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0461-8329*

*к.е.н., старший викладач кафедри обліку і фінансів, Національний технічний університет “Харківський політехнічний університет”, м. Харків*

**Заїка О. В.**

*ovzaika0812@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6000-9870*

*старший викладач кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків*

## **ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

**Анотація.** В статті проаналізовано вплив цифровізації на інформаційне забезпечення та облік у сфері зовнішньоекономічної діяльності в контексті необхідності постійного вдосконалення і розробки нових методів та механізмів управління для підвищення конкурентоспроможності підприємства на міжнародних ринках. Наголошено, що наявність систематизованої інформації є передумовою успішного управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах конкуренції та глобального економічного середовища. Обґрунтовано роль інформаційних технологій у сфері зовнішньоекономічної діяльності, яка полягає в формуванні ефективної стратегії збору, аналізу та використання інформації для успішного управління підприємством в зовнішньоекономічній сфері на основі моніторингу ринків, аналізу конкурентів та прогнозування ризиків та можливостей. Підкреслено важливість досліджень та удосконалення інформаційного забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю в контексті посилення конкуренції на міжнародному ринку, складності зовнішньоекономічної діяльності та необхідності підвищення ефективності діяльності підприємства. Досліджено існуючі підходи до інтерпретації поняття “інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю”, які підкреслюють значення інформаційного забезпечення для підтримки ефективних управлінських рішень та конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Обґрунтовано принципи побудови системи інформаційного забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю, зокрема: відкритість і доступність інформації, цільове спрямування, регулярне оновлення, конфіденційність та захист інформації, інтеграція інформації, автоматизація процесів, аналіз та прогнозування. Встановлено, що побудова ефективної системи інформаційного забезпечення обліку та управління є ключовим елементом управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в умовах сучасних викликів та актуальних завдань управління.

**Ключові слова:** інформаційне забезпечення, зовнішньоекономічна діяльність, облік, управління, інформаційні технології, система, принципи.

**Kutsenko Tetiana**

*chkutsenko@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7800-2987*

*Ph.D., Associate Professor,*

*Senior Lecturer at the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv*

**Aloshin Serhii**

*aleshin.sergei777@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0461-8329*

*Ph.D., Senior Lecturer at the Department Industry and Finance,*

*National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv*

**Zaika Olha**

*ovzaika0812@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6000-9870*

*Senior Lecturer of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship,*

*V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv*

## INFORMATION SUPPORT AND ACCOUNTING IN THE MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

**Abstract.** *The article analyzes the impact of digitalization on information support and accounting in the field of foreign economic activity in the context of the need for continuous improvement and development of new management methods and mechanisms to increase the competitiveness of an enterprise in international markets. It is emphasized that the availability of systematized information is a prerequisite for successful management of foreign economic activity in a competitive and global economic environment. The role of information technologies in the field of foreign economic activity is substantiated, which consists in forming an effective strategy for collecting, analyzing and using information for successful management of an enterprise in the foreign economic sphere on the basis of market monitoring, competitor analysis and forecasting of risks and opportunities. The importance of research and improvement of information support for accounting and management of foreign economic activity in the context of increased competition in the international market, the complexity of foreign economic activity and the need to improve the efficiency of enterprise activity is emphasized. The existing approaches to the interpretation of the concept of “information support for accounting and management of foreign economic activity” are studied, which emphasize the importance of information support to support effective management decisions and competitiveness in the international market. The principles of building a system of information support for accounting and management of foreign economic activity are substantiated, in particular: openness and availability of information, targeted focus, regular updating, confidentiality and protection of information, integration of information, process automation, analysis and forecasting. It is established that building an effective system of information support for accounting and management is a key element of managing the foreign economic activity of an enterprise in the context of modern challenges and current management tasks.*

**Key words:** information support, foreign economic activity, accounting, management, information technology, system, principles.

**JEL Classification:** F23, F63, O31, O47

**DOI:** <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-11>

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах цифровізації, інформаційне забезпечення та облік в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю стають надзвичайно актуальними завданнями для підприємств і організацій. Цифрові технології дозволяють значно поліпшити ефективність обліку і контролю за зовнішньоторговельними операціями, забезпечуючи точність та швидкість обробки великих обсягів даних. Завдяки впровадженню цифрових інструментів, управлінці можуть

отримати реальний часовий доступ до інформації про стан зовнішньоекономічних відносин, що сприяє прийняттю швидких та обґрунтованих рішень. Цифрові технології також дозволяють автоматизувати багато рутинних процесів в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю, зменшуючи ймовірність помилок та підвищуючи загальну ефективність бізнес-процесів. Однією з ключових переваг є забезпечення високого рівня безпеки та конфіденційності інформації, особливо у

контексті обміну даними на міжнародному рівні. Це стає критично важливим у зв'язку зі зростанням кількості кіберзагроз та необхідністю захисту важливих даних підприємств. Отже, використання цифрових технологій у сфері інформаційного забезпечення та обліку в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю є важливим етапом для підприємств у досягненні конкурентних переваг та адаптації до сучасних викликів міжнародного бізнесу.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Теоретико-методологічним та практичним аспектам використання сучасних інформаційних технологій для обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю присвячено роботи як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, зокрема: Левченко О. [1], Ясінецька І. [2], Кузьменко С. [3], Akram A. [4], Liang T. [5]. Розробкою методів та моделей управління, аналізом інформаційних потоків, оцінкою ризиків займалися Bélanger F., Carter L. [6], Hayes A. [7]. Проте існування певних розбіжностей щодо методології збору та аналізу даних, використання інформаційних технологій для поліпшення ефективності обліку та управління підприємством потребує ґрунтовного дослідження окремих аспектів формування інформаційного забезпечення в умовах цифровізації.

**Постановка завдання.** Метою статті є аналіз впливу цифровізації на інформаційне забезпечення та облік у сфері зовнішньоекономічної діяльності в контексті визначення ключових аспектів цифрового перетворення, які впливають на процеси управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємства потребує постійного вдосконалення та розробки нових прогресивних методів та ефективних механізмів управління. Раціональні управлінські рішення щодо зовнішньоекономічної діяльності, які приймаються на різних рівнях управління підприємством, у подальшому впливають на економічний стан і розвиток підприємства, підвищення його конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Основною передумовою правильності та ефективності управлінських рішень щодо зовнішньоекономічної діяльності є наявність та систематизованість інформаційного забезпечення. Досягнення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства є складним процесом, управління яким

має ґрунтуватися насамперед на достовірній та вичерпній інформації. У зв'язку з цим важливу роль відіграє інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, яке впливає на прийняття рішень та їх ефективність, а також на кінцеву продуктивність діяльності підприємства в цілому. Інформація має важливе значення в економічній сфері, оскільки вона допомагає підприємствам приймати рішення, а також контролювати та аналізувати результати їхньої діяльності. На сучасному етапі розвитку суспільства, коли відбувається зростання конкуренції та викликів у глобальному економічному середовищі, інформація є ключовим ресурсом для досягнення успіху в бізнесі [3]. Інформація про ринок, потреби та поведінку споживачів дозволяє підприємствам адаптувати свою стратегію, розробляти нові продукти та послуги, оптимізувати процеси виробництва та маркетингу. Крім того, інформація про конкурентів, їхні стратегії та дії дозволяє підприємствам вести ефективну конкурентну боротьбу та займати вигідні позиції на ринку. Інформаційна підтримка також є важливою для прийняття рішень щодо фінансових інвестицій та управління ризиками. Аналітичні звіти, фінансові звіти та інші джерела інформації дозволяють підприємствам моніторити свої фінансові показники та ризики, а також приймати рішення щодо інвестування та розподілу ресурсів. Вірна інформація про ринок дозволяє зробити правильне стратегічне планування та приймати ефективні управлінські рішення. Також, інформація є важливим чинником взаємодії з партнерами, клієнтами, постачальниками та іншими стейкхолдерами. Крім того, за допомогою інформації підприємства можуть забезпечити свою фінансову стійкість та стабільність, виявити можливості для зменшення витрат та підвищення ефективності виробництва. Таким чином, значення інформації для економічної сфери є надзвичайно великим і необхідним для розвитку підприємств та економіки в цілому. У сфері зовнішньоекономічної діяльності значно зростає роль інформаційних технологій і самої інформації, оскільки методи її збору, аналізу та обробки постійно вдосконалюються. Інформаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю є ключовим елементом успішної діяльності підприємств, які діють на міжнародному ринку. Від правильної стратегії збору, аналізу та використання інформації залежить ефективність управлінських рішень, що приймаються

на підприємстві. За допомогою інформаційного забезпечення підприємства можуть здійснювати ефективний моніторинг міжнародних ринків, досліджувати споживацькі потреби та попит на продукцію, аналізувати дії конкурентів та оцінювати ефективність власної діяльності на зовнішньому ринку. В результаті, підприємства можуть більш точно прогнозувати ризики та можливості, що дає їм перевагу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю [4]. Крім того, інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю дозволяє підприємствам ефективно планувати свою діяльність на зовнішньому ринку, враховуючи особливості різних країн та регіонів, збільшувати обсяги експорту та знижувати витрати на зовнішньоекономічну діяльність, а також підвищувати якість продукції та забезпечувати високу репутацію на міжнародному ринку [5]. Дослідження та удосконалення інформаційного забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю є важливим для підприємств, які діють на міжнародному ринку з кількох причин:

1) Конкуренція на міжнародному ринку: підприємства змагаються з численними конкурентами з усього світу. Для того, щоб зберегти або збільшити свою частку на цьому ринку, підприємства повинні мати точну та своєчасну інформацію про ринок, конкурентів, тенденції та перспективи.

2) Складність зовнішньоекономічної діяльності: вона пов'язана з багатьма складнощами, такими як різні законодавства та регулювання, культурні відмінності, мовні бар'єри тощо. Інформаційне забезпечення може допомогти підприємствам уникнути помилок та зберегти кошти.

3) Підвищення ефективності: інформаційне забезпечення може допомогти підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності. Вони можуть отримувати більш точну та своєчасну інформацію про попит, ціни, нові технології та інші фактори, що допоможуть їм приймати більш обґрунтовані та вдалі рішення [6].

Отже, дослідження та удосконалення інформаційного забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю може значно збільшити шанси успіху підприємств на міжнародному ринку та допомогти їм підвищити ефективність. Різні автори можуть інтерпретувати поняття “інформаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною

діяльністю” по-різному, залежно від їхньої наукової спрямованості та досвіду в галузі. Наприклад, деякі автори можуть розглядати це поняття з точки зору технологічних інновацій та використання інформаційних технологій у процесі обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю, тоді як інші можуть зосередитися на аналізі різних аспектів обліку та аналізу інформації, що пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю [2; 4; 7]. У роботі [3] автори розглядають інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю як систему методів та засобів, які дозволяють забезпечити ефективне управління зовнішньоекономічною діяльністю за рахунок використання інформаційних технологій та інших засобів обробки та передачі інформації. У свою чергу, Боженко О. М. висвітлює інформаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю як систему методів та засобів збору, обробки та аналізу інформації, які дозволяють підприємствам здійснювати ефективний контроль за зовнішньоекономічною діяльністю [8]. У роботі [2] інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю визначається як система методів, засобів та технологій забезпечення доступу, збору, обробки, зберігання, аналізу та поширення інформації, необхідної для прийняття рішень в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Автори вважають, що інформаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю повинно забезпечувати не лише діяльність самого підприємства, але й діяльність зовнішньої середовища, де воно діє. Таким чином, можна зробити висновок, що інтерпретації поняття “інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю” можуть відрізнятися залежно від авторів та їх підходів, проте всі вони підкреслюють важливість цього поняття для підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Отже, інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю – це комплексний процес збору, аналізу, опрацювання, збереження, поширення та використання інформації про зовнішньоекономічні процеси з метою підтримки ефективного прийняття управлінських рішень підприємством на міжнародному ринку. Інформаційне забезпечення допомагає підприємствам здійснювати аналіз ринків, контролювати зовнішньоекономічну

діяльність та приймати ефективні рішення з метою забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Система інформаційного забезпечення (СІЗ) спрямована на створення та розвиток інтелектуальних центрів підприємства з наскрізним інформаційним середовищем для накопичення та обміну знаннями між менеджерами. Це сукупність розрізної інформації про стан зовнішнього ринку, діяльність конкурентів, контрагентів, виконання завдань підрозділами та кінцеві результати діяльності підприємств загалом. Призначення, основні завдання системи інформаційного забезпечення та її користувачі наведені на рис. 1.

Апарат управління підприємством виконує свої функціональні обов'язки, які спрямовані на формування його структурних елементів, управління, представництво в переговорах з великими контрагентами і особливо іноземними, а також виконання функціональних

обов'язків. Це ускладнює контроль за діяльністю всіх підрозділів підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень керівниками середньої та нижчої ланки. Тому користувачами ІСС мають бути керівники всіх рівнів підготовки управлінських рішень щодо зовнішньоекономічної діяльності. Функціонування системи інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності допомагає спростити процес документообігу та інформувати керівництво про зміст і терміни виконання завдань кожним підрозділом підприємства. Останнім часом зростає інтерес до використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації внутрішньо-корпоративних та управлінських взаємодій. Це зумовлено їхньою спрямованістю на вирішення наступних актуальних проблем управління [4]: підвищення ефективності досягнення цілей; зменшення кількості паперових документів; створення єдиного інформацій-



**Рис. 1. Інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю**

ного середовища для підтримки узгоджених процесів прийняття рішень; створення умов для стимулювання діяльності кожного працівника через групову діяльність; підвищення якості рішень шляхом аналізу багатьох альтернатив; підвищення надійності рішень. Таким чином, побудова системи інформаційного забезпечення для гарантування ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства вимагає дотримання наступних принципів:

1) відкритість та доступність інформації – передбачає створення відкритих інформаційних систем, які забезпечують можливість доступу до необхідних даних всім зацікавленим сторонам. Крім того, інформація має бути представлена у зручному та зрозумілому форматі;

2) цільове спрямування інформації – передбачає, що інформація повинна відповідати конкретним потребам та завданням управління зовнішньоекономічною діяльністю. Інформаційна система повинна бути налаштована таким чином, щоб забезпечити необхідну інформацію для прийняття рішень в цій сфері;

3) регулярне оновлення інформації – передбачає постійне оновлення та поповнення інформаційних баз даних, щоб забезпечити актуальність та достовірність даних.

4) конфіденційність та захист інформації – передбачає, що інформаційна система повинна бути захищена від несанкціонованого доступу та витоку даних. Крім того, важливим аспектом цього принципу є забезпечення конфіденційності даних та їх захисту від можливих кібератак та інших загроз. Інформаційна система повинна мати вбудовані механізми захисту даних та можливості автоматичної реакції на загрози безпеки;

5) інтеграція інформації передбачає, що інформаційна система повинна забезпечувати можливість інтеграції даних з різних джерел, що дозволить забезпечити повну картину зовнішньоекономічної діяльності та використовувати ці дані для прийняття рішень;

6) автоматизація процесів передбачає використання автоматизованих інформаційних систем та програмних засобів для оптимізації процесів управління зовнішньоекономічною діяльністю. Це дозволить забезпечити ефективність та швидкість прийняття рішень;

7) аналіз та прогнозування – використання аналітичних інструментів та програмних засобів для аналізу та прогнозування роз-

витку зовнішньоекономічної діяльності. Це дозволить забезпечити точність та обґрунтованість прийнятих рішень.

**Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.** Таким чином, інформаційне забезпечення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю передбачає використання відкритих та доступних інформаційних систем, цільового спрямування інформації, регулярного оновлення інформації, конфіденційності та захисту даних, інтеграції інформації. Отже, інформаційне забезпечення є важливим чинником успіху підприємств на міжнародному ринку та загалом у господарській діяльності. Правильно організований процес збору, аналізу та використання інформації дозволяє підприємствам ефективно конкурувати, розвиватись та досягти успіху в глобальному економічному середовищі. Отримана інформація допомагає підприємствам зрозуміти потреби ринку, попит на товари та послуги, вивчити поведінку конкурентів і визначити можливості для розвитку бізнесу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко О.М. Механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційно-інтегрованих структур. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5. С. 152–162.
2. Ясінецька І., Мушеник І. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and its context*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.36074/15.05.2020.v1.25>
3. Кузьменко С. Інформаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю: підходи та напрямки розвитку. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 99–103.
4. Akram A. S. Al-Khaled. Environment of International Business and its Significance. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2017. Vol. 7. № 3. P. 310–316.
5. Liang T.P., Huang J.S. An empirical study on consumer acceptance of products in electronic markets: A transaction cost model. *Decision support systems*. 2017. № 24(1). P. 29–43.
6. Bélanger F., Carter L. Trust and risk in business-to-consumer e-commerce: Building trust in the online environment. *Journal of management information systems*. 2018. № 19(1). P. 99–129.
7. Hayes Adam. Inventory Management Defined, Plus Methods and Techniques.

URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/inventory-management.asp>

#### REFERENCES

1. Levchenko, O. M. (2020), Mechanisms of activation of foreign economic activity of innovation-integrated structures, *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, vol. 5, pp. 152–162.

2. Yasinetska, I. and Mushenyk, I. (2020), Information systems and technologies in the management of enterprise activity, Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and its context. DOI: <https://doi.org/10.36074/15.05.2020.v1.25>

3. Kuzmenko, S. (2020), Information support of foreign economic activity management: approaches and directions of development, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 99–103.

4. Akram, A. S. Al-Khaled (2017), Environment of International Business and its Significance, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, vol. 7, no. 3, pp. 310–316.

5. Liang, T. P. and Huang, J. S. (2017), An empirical study on consumer acceptance of products in electronic markets: A transaction cost model, *Decision support systems*, no. 24(1), pp. 29–43.

6. Bélanger, F. and Carter, L. (2018), Trust and risk in business-to-consumer e-commerce: Building trust in the online environment, *Journal of management information systems*, no. 19(1), pp. 99–129.

7. Hayes Adam, “Inventory Management Defined. Plus Methods and Techniques”, available at: <https://www.investopedia.com/terms/i/inventory-management.asp>

*Стаття надійшла до редакції  
22 листопада 2023 р.*